

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

TrønderEnergi AS
Postboks 9483 Sluppen
7496 TRONDHEIM

Vår dato: 15.09.2020
Vår ref.: 202008873-6
Arkiv: 312/122.B310
Deres dato:
Deres ref.:

Saksbehandler:
Anne Karine Herland

Tillatelse til midlertidig fravik fra manøvreringsreglement for Orkla nedstrøms Bjørsetmagasinet

Innledning

Vi viser til søknad av 6. august 2020 fra TrønderEnergi om tillatelse til å midlertidig fravike post 2 tiende og ellefte ledd i manøvreringsreglement for Orkla- og Granavassdraget, meddelt ved kgl.res 16.06.1978, med tillegg fra kgl.res. 7.04.2000. TrønderEnergi søker på vegne av KVO (Kraftverkene i Orkla).

Om søknaden

NVE har mottatt følgende søknad fra TrønderEnergi datert 6. august 2020:

Bakgrunn for søknaden

Det har over flere år vært en dialog mellom regulant, brukerinteresser, forvaltning og forskningsmiljøer om manøvreringsreglementet som gjelder nedstrøms Bjørsetmagasinet. Bakgrunnen for diskusjonene er bekymring for at gytetroper fra laks og sjøørret tørrelegges når en fra 25.10 til utgangen av samme måned reduserer vannføringen i Orkla nedstrøms Bjørsetdammen fra 10 m³/s til 4 m³/s, som beskrevet i manøvreringsreglementet for Orkla og Grana (kgl.res 16.06.1979). I manøvreringsreglementet pkt. 2 står følgende:

«Fra Bjørsetmagasinet skal det i den del av perioden 1. mai - 31. august som faller utenom selve vårflommen slippes en minstevassføring som i gjennomsnitt skal fastsettes mellom 20 m³/sek. og 30 m³/sek. Etter departementets nærmere bestemmelse til enhver tid. I tida fra 1. september og til gytingen er avsluttet ca. 25. oktober, skal minstevassføringen fastsettes mellom 10 m³/sek. og 15 m³/sek. etter departementets nærmere bestemmelse. Fra 25. oktober til utgangen av oktober måned trappes vassføringen jevnt ned til 4 m³/sek. som er minste tillatte vassføring i resten av året».

I kongelig resolusjon av 7. april 2000 ble det innført nye bestemmelser i reguleringskonsesjonen (sitat): «I medhold av lov om vassdragsreguleringer av 14. desember 1917 nr. 17 endres manøvreringsreglementet for Orkla- /Granautbyggingen i henhold til forslag inntatt i Olje- og energidepartementets foredrag av 7. april 2000. Post 2 i manøvreringsreglementet for reguleringen av

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 22 95 95 95, Internett: www.nve.no

Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Abels gate 9
7030 TRONDHEIM

Region Nord
Kongens gate 52-54
Capitolgården
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B
6800 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Orkla og Grana får følgende tillegg: Minstevannføringen på 10 m³/s ut fra Bjørsetmagasinet kan underskrides i tiden 15. september – 31. oktober. I siste del av denne perioden kan vannføringen være ned til 8 m³/s inntil det er kompensert for den vannmengde som er sluppet ut over 20 m³/s i perioden fra vårflommens slutt til 31. august» (sitat slutt).

I dag er manøvreringen slik at det slippes 20 m³/s fra 1.5 til 1.9. Fra 1.9 til etter gyting (medio-ultimo oktober) slippes 10 m³/s og deretter trappes det ned til 4 m³/s. Praksis for nedtrappingen til 4 m³/s har vært at regulant og rettighetshaver (Orkla fellesforvaltning) årlig i oktober har dialog om tidspunkt for når nedtrappingen bør skje, og har deretter avklart dette med Fylkesmannen i Trøndelag (fiskeforvalter).

Basert på senere års undersøkelser (se vedlagt notat fra NINA datert 4.8.20), tyder mye på at gytingen er ferdig lenge før nedtrapping til 4 m³/s i slutten av oktober og en risikerer derfor at etablerte gytegrøper tørregges på vintervannføring. Undersøkelsene fra Orkla viser også at det meste av oppvandringen over Bjørsetdammen skjer før 1.9, slik at det ikke er grunnlag for å opprettholde vannføring på 10 m³/s utover høsten for å sikre oppvandring. Dette er bakgrunnen for at en ønsker å fremskynde nedtrapping til vintervannføring på 4 m³/s.

Som nevnt over har det i flere år vært en dialog om problematikken rundt tørregging av gyteplasser og vintervannføring nedstrøms Bjørsetdammen, blant annet i Fagrådet for Orkla. Fagrådet er et rådgivende organ for forvaltningen og for vassdragets rettighetshavere og brukere som skal arbeide for å sikre de naturlige bestandene av laks og sjørørret i Orklavassdraget. Fagrådet består av representanter fra rettighetshaverne (Orkla fellesforvaltning), Orkland og Rennebu kommuner, lokale jeger- og fiskerforeninger, Kraftverkene i Orkla (KVO) og Vannområde Orkla. I tillegg har Mattilsynet, NVE, Vannregion Trøndelag og Fylkesmannen møterett. Fagrådet i Orkla fungerer også som referansegruppe for Miljødirektoratets pålegg overfor KVO om undersøkelser og tiltak i Orkla i perioden 2017-2021. Kraftverkene i Orkla har etter fagrådets møte i juli mottatt brev datert 10.7.20 (vedlagt) der det oppfordres til å søke om midlertidig endring av manøvreringsreglementet.

TrønderEnergi, som operatør for KVO, har derfor bedt Norsk institutt for naturforvaltning (NINA) om innspill til søknaden (se vedlagte notat). NINA er allerede engasjert av KVO/TrønderEnergi for å gjennomføre Miljødirektoratets 5-årige pålegg om fiskebiologiske undersøkelser i Orkla og har dermed, sammen med sin samarbeidspartner Skandinavisk Naturovervåking, grundig kjennskap til vassdraget gjennom flere års undersøkelser og overvåkingsarbeid. NINA støtter innspillet fra Fagrådet i Orkla og mener det er grunnlag for å gjennomføre et tidsbegrenset forsøk med endret reglement.

Vår oppfatning er dermed at det er grunnlag for å søke om et midlertidig prøvereglement fra 2020-2022. Dette støttes av rettighetshavere, brukerinteresser, lokale forvaltningsinteresser, samt forsknings- og utredningsmiljø.

Oppfølging av forsøksordningen

Det har vært utført ungfiskundersøkelser nedstrøms Bjørset både i 2018 og 2019 og dette skal også utføres i år, slik det er beskrevet i notat fra NINA og årsrapport fra undersøkelsene. Dette vil gi et grunnlag for å evaluere forsøksordningen med fremskyndet overgang til vintervannføring. Vi er enig med NINA i at forsøket med endret vannføringsregime bør følges opp med ungfiskundersøkelser nedstrøms Bjørsetdammen i tre påfølgende år, med nødvendige kontrollstasjoner.

Vi viser også til at pågående undersøkelser knyttet til pålegget fra Miljødirektoratet ytterligere vil gi kunnskap om effektene av endret manøvreringsreglement. Dette gjelder både pågående videoovervåking over Bjørsetdammen og analyser av vanndekt areal nedstrøms Bjørsetdammen. Vi viser i den sammenheng til årsrapporter fra undersøkelsene. Samlet mener vi igangsatte ungfiskundersøkelser og undersøkelser i

forbindelse med påleggsundersøkelsene vil gi et godt grunnlag for å evaluere et forsøk med endret regime for minstevannføring nedstrøms Bjørsetdammen.»

Høring

Søknaden ble 4. september 2020 sendt på begrenset høring til Orkland og Rennebu kommuner, Fylkesmannen i Trøndelag og Trøndelag fylkeskommune. NVE legger til grunn at Fagrådet for Orkla stiller seg bak søknaden, ved at de i brev til TrønderEnergi av 10. juli 2020 oppfordrer til å søke om midlertidig endring av manøvreringsreglementet. På bakgrunn av dette og gitt den korte tiden til det er ønskelig å starte undersøkelsene, har NVE valgt å gjøre en forenklet saksbehandling med begrenset høring, uten kunngjøring. NVE har mottatt to høringsuttalelser og refererer disse nedenfor.

NVE siterer vurderingen fra mottatte høringsuttalelser:

Fylkesmannen i Trøndelag uttaler i brev av 10.09.20:

«Fylkesmannen ser behovet for undersøkelsene og mener at midlertidig fravik fra manøvreringsreglementet kan innvilges

Vi viser til begrenset høring fra NVE datert 04.09.2020. TrønderEnergi søker om tillatelse til midlertidig endring av manøvreringsreglement for Orkla- og Granavassdraget, meddelt ved kgl.res 16.6.1978. TrønderEnergi søker på vegne av KVO (Kraftverkene i Orkla).

(...)

Fylkesmannens vurdering

Fylkesmannen er kjent med problemstillingen knyttet til tidspunkt for reduksjon i vannføring (jf. konsesjonsvilkår) og vannføringens betydning for oppvandring og gyting i Orkla. Vi ser det som viktig at dette blir utredet og stiller oss bak behovet for undersøkelsene og midlertidig fravik fra reglementet som omsøkt.

Vi vil påpeke viktigheten av at varigheten og omfanget av undersøkelsene blir tilstrekkelig til at de gir svar på hvordan manøvreringen bør foregå for å optimalisere oppvandring, gyting og overlevelse av rogn og yngel i de delene av vassdraget manøvreringen har påvirkning. Alle faktorer med viktighet for fiskeproduksjonen må tas i betraktning. I Orkla er det f.eks. relevant å vurdere at påvirkning/forurensning fra gruvene på Løkken generelt øker med redusert vannføring. En eventuell søknad om varig endring av reglementet bør i tillegg inneholde vurderinger av utilsiktede virkninger og mulig alternativ vannbruk.»

Orkland kommune uttaler i brev av 11.09.20:

«Viser til høring om midlertidig endring av manøvreringsreglement for Orkla nedstrøms Bjørsetmagasinet, deres ref. 202008873-2.

Orkland kommune er godt kjent med den faglige usikkerhet en rundt mulig tørrlegging av gytetroper når vannføringen nedstrøms Bjørsetdammen reduseres til vintervannføring på 4 m³/s i slutten av oktober. Kommunen stiller seg derfor positiv til søknaden slik at man kan få undersøkt fordeler og ulemper med en tidligere nedtrapping til vintervannføring.

Med ungfishundersøkelser i 2018, 2019 og 2020 har man et godt grunnlag for å vurdere dagens regime. En midlertidig endring for perioden 2020 – 2022, med ungfishundersøkelser påfølgende år bør gi et godt grunnlag for å evaluere de to vannføringsregimene. Orkland kommune støtter derfor søknaden.»

NVEs vurdering

Søknaden om midlertidig tillatelse til endret manøvreringsreglement skal behandles etter reglene i kapittel 3 i vannressursloven og gjelder tillatelse etter vannressursloven § 8. NVE kan gi tillatelse til fravik fra manøvreringsreglement etter vannressursloven § 8 når formålet er å gjennomføre vitenskapelige undersøkelser. Tiltaket faller etter vårt syn inn under dette formålet. Det søkes om et prøvereglement for årene 2020–2022.

NVE merker seg at nedtrappingen av minstevannføring om høsten har vært et tema over flere år. I Fagrådets brev til TrønderEnergi, datert 10. juli 2020, oppgis det at det i 2013 ble sendt en anmodning fra Fagrådet til Fylkesmannen i Sør-Trøndelag om å endre manøvreringsreglementet fra Bjørset. Dette på grunnlag av at gyting foregår på grunt vann, slik at enkelte gytegroper tørrelegges ved overgang til vintervannføring.

Både Fylkesmannen i Trøndelag og Orkland kommune er kjent med problemstillingen, og er positive til søknaden om midlertidig fravik fra manøvreringsreglementet for å kunne foreta undersøkelser nedstrøms Bjørsetdammen. Fylkesmannen påpeker viktigheten av tilstrekkelig varighet og omfang på undersøkelsene, slik at de gir svar på hvilken manøvrering som er best egnet for å optimalisere oppvandring, gyting og overlevelse av rogn og yngel. De legger videre vekt på at alle faktorer med viktighet for fiskeproduksjon må tas i betraktning, og påpeker at det ved en eventuell søknad om varig endring av reglement bør effekten av forurensning fra gruvene på Løkken vurderes. NVE ber regulant merke seg Fylkesmannens kommentar før en eventuell søknad om varig endring.

NINA og Skandinavisk naturovervåkning støtter fagrådets forslag om en prøveperiode med redusert vannføring nedstrøms Bjørsetdammen (notat fra NINA datert 4.08.2020). Gytetellinger har vist at hovedperioden for gyting hos sjørret er tidlig i oktober, mens hovedperioden for gyting av laks er i midten av oktober. NINA mener det er fornuftig å la disse artene gyte på samme vannføring som blir opprettholdt i vassdraget resten av vinteren. I tillegg oppgir NINA at videoovervåkning på Bjørsetdammen har vist at fiskevandring over dammen synes å avta etter 1. september. Reduksjon i vannføring etter dette tidspunktet vil derfor ifølge NINA sannsynligvis ha liten betydning for fiskevandring.

Basert på opplysninger om gyteperiode og fiskevandring over dammen er NVE enig med Fagrådet og NINA i at det er fornuftig å undersøke om en tidligere overgang til redusert vannføring om høsten vil ha en positiv effekt på laks- og sjørretbestanden. For å få svar på om dette gir en samlet positiv effekt på laks- og sjørretbestanden er det nødvendig å følg opp med relevante undersøkelser. Som påpekt av NINA vil tiltaket også kunne medføre negative konsekvenser som høyere risiko for overgraving, høyrere konkurranse om gytesubstrat og en tidligere reduksjon i oppvekstområde for ungfisk. Ungfiskundersøkelser utført nedstrøms Bjørset i perioden 2018–2020 er i den sammenheng viktig for å kunne vurdere forsøksordningen. I søknaden beskrives i korthet hvilke undersøkelser som er aktuelle i forsøksperioden. Dette er beskrevet i mer detalj i notat fra NINA (4.08.2020), og omtales nedenfor.

NVE registrerer at TrønderEnergi søker om en nedtrapping fra 10 m³/s til 4 m³/s over en 3-dagers periode, mens NINA i notat til TrønderEnergi formidler at det på grunnlag av vurderinger av gytetidspunkt og data angående fiskevandring kan være mest hensiktsmessig å søke om en nedtrapping til 4 m³/s i perioden 15. september – 1. oktober. I manøvreringen som praktiseres i dag foregår nedtrappingen fra 10 m³/s til 4 m³/s fra ca. 25. oktober, avhengig av når gytingen avsluttes, til 31. oktober. NVE vil legge til grunn at hastigheten på nedtrapping av vannføring i prøveperioden skal være på et slikt nivå at fisk og bunndyr blir minst mulig skadelidende.

I omtalte brev fra Fagrådet (10.07.2020) nevnes det som en mulighet at vannet som spares ved å redusere vannslippet fra Bjørsetdammen kan benyttes i Svorka, som er en sideelv til Orkla, for å bedre oppvandringen av anadrom fisk. Minstevannføringen i Svorka er ifølge Fagrådet for liten til å sikre gode gyte- og oppvekstforhold for fisk. TrønderEnergi kommenterer dette i brev til NVE av 10.09.20. Av to ulike grunner ønsker ikke TrønderEnergi å koble et prøvereglement over Bjørsetdammen direkte til et eventuelt økt slipp i Svorka. For det første er det ikke nok kunnskap om hvor stort vannslipp som ville vært «riktig» av hensyn til anadrom laksefisk. For det andre er det et oppgangshinder fra Orkla elv til Svorka, da hovedelva over tid har senket seg. Det jobbes med å få utbedret dette vandringshinderet, og først da mener TrønderEnergi det vil være relevant å vurdere endret vannslipp i Svorka. NVE er enig i denne vurderingen. Relevante forsøk med endringer i manøvreringsreglement for berørt strekning i Svorka kan eventuelt omsøkes som egen sak når det blir aktuelt.

Konklusjon

NVE gir tillatelse til at KVO kan fravike post 2 tiende og ellefte ledd i gjeldende manøvreringsreglement for Orkla- og Granavassdraget, fastsatt ved kgl. res 16.6.1978 med tilføyinger av 7.04.2000, for perioden 15.09.2020 til 14.09.2021. KVO gis tillatelse til å redusere vannføringen nedstrøms Bjørsetdammen på et tidligere tidspunkt enn det reglementet tilsier.

Tillatelsen er gitt i medhold av vannressursloven § 8.

Som en følge av tiltakets lange varighet og behovet for å gjøre seg kjent med ny manøvrering gir NVE i første omgang kun tillatelse til midlertidig fravik i 1 år. NVE ber konsesjonær oversende en kortfattet søknad om videreføring av prøveperioden sommeren 2021.

Tillatelsen blir gitt på følgende vilkår:

- Vannslipp nedstrøms Bjørsetdammen skal skje på følgende måte:

Tidsperiode	Minstevannføring (m ³ /s)
1.05–31.08	20 m ³ /s
1.09–14.09	10 m ³ /s
15.09–17.09	Nedtrapping mot 4 m ³ /s
18.09–30.04	4 m ³ /s

Hastigheten på nedtrapping av vannføring i prøveperioden skal være på et slikt nivå at fisk og bunndyr blir minst mulig skadelidende.

- Basert på søknad og notat fra NINA (4.08.2020) legger NVE til grunn at undersøkelsesprogrammet består av følgende:
 - Ungfiskundersøkelser, tilsvarende tidligere års undersøkelser, nedstrøms Bjørsetdammen i prøveperioden.
 - Gytefisktellinger på samme strekning som de to siste åra, fra Storås til Ela bruk.

NVE merker seg at videoovervåkning over Bjørsetdammen for å overvåke vandring av kjønnsmoden fisk, og kartlegging av hva en vannføringsreduksjon fra 20 m³/s til 4 m³/s utgjør i tapt

vanndekt areal allerede er igangsatt. NVE anser dette som relevant og ønsker at det inngår som en del av vurderingen av tidligere overgang til vintervannføring nedstrøms Bjørsetdammen.

- Det skal utarbeides en rapport som oppsummerer og evaluerer resultatene av undersøkelsene. Rapporten oversendes NVE innen prøveperiodens utløp.
- De øvrige poster i manøvreringsreglementet skal ikke fravikes.
- Det skal føres protokoll over vannføringer og vannslipp.
- Berørte parter og brukere av området skal informeres i før tiltaket iverksettes. Dette kan gjøres i form av varselbrev, plakater eller kunngjøring i lokale aviser
- Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelsene gitt i loven eller i medhold av loven, plikter konsesjonæren etter krav fra NVE å bringe forholdene i lovlig orden. NVE kan fastsette tvangsmulkt ved overtredelse av bestemmelsene i konsesjonen eller andre bestemmelser med hjemmel i lov.

NVE forutsetter at TrønderEnergi har ordnet de privatrettslige forholdene som eventuelt måtte bli skadelidende av tiltaket.

Klageadgang

Vedtaket kan påklages, se orientering om rett til å klage på siste side.

Med hilsen

Rune Flatby
direktør

Carsten Stig Jensen
seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Vedlegg:

Kopi til:

Fylkesmannen i Trøndelag
ORKLAND KOMMUNE

Orientering om rett til å klage

Kven kan klage på vedtaket?	Dersom du er part i saka, kan du klage på vedtaket. Du kan også klage på vedtaket dersom du har rettsleg klageinteresse i saka.
Kvar skal du sende klagen?	Du må adressere klagen til Olje- og energidepartementet (OED), men sende han til NVE. E-postadressa til NVE er: nve@nve.no . NVE vurderer om vedtaket skal endrast. Dersom NVE ikkje endrar vedtaket vil vi sende klagen til OED.
Frist for å klage	Fristen for å klage på vedtaket er 3 veker frå den dagen vedtaket kom fram til deg. Dersom vedtaket ikkje har kome fram til deg, startar fristen å gå frå den dagen du fekk eller burde ha fått kjennskap til vedtaket. Det er tilstrekkeleg at du postlegg klagen før fristen går ut. Klagen kan ikkje handsamast dersom det har gått meir enn 1 år sidan NVE fatta vedtaket.
Du kan få grunngjeving for vedtaket	Dersom du har fått eit vedtak utan grunngjeving, kan du be NVE om å få ei grunngjeving. Du må be om grunngjevinga før klagefristen går ut.
Kva skal med i klagen?	Klagen bør vere skriftleg. I klagen må du: Skrive kva for vedtak du klagar på. Skrive kva for eit resultat du ønsker. Opplyse om du klagar innanfor fristen. Underteikne klagen. Dersom du brukar ein fullmektig, kan fullmektigen underteikne klagen. I tillegg bør du grunngje klagen. Dette betyr at du bør forklare kvifor du meiner vedtaket er feil.
Du kan få sjå dokumenta i saka	Du har rett til å sjå dokumenta i saka, med mindre dokumenta er unnateke offentlegheit. Du kan ta kontakt med NVE for å få innsyn i saka.
Vilkår for å gå til domstolane	Dersom du meiner vedtaket er ugyldig, kan du gå til søksmål. Du kan berre gå til søksmål dersom du har klagt på vedtaket til NVE, og klagen er avgjort av OED som overordna forvaltingsmyndigheit. Du kan likevel gå til søksmål dersom det har gått 6 månader sidan du sende klagen, og det ikkje skuldast forsøming frå di side at klagen ikkje er avgjort.
Sakskostnader	Dersom NVE eller OED endrar vedtaket til din fordel, kan du søke om å få dekkja vesentlege og nødvendige kostnader. Du må søke om dette innan 3 veker etter at klagevedtaket kom fram til deg.

Denne forklaringa bygger på forvaltningslova sine reglar i §§ 11, 18, 19, 24, 27 b, 28, 29, 31, 32 og 36.